

Darījuma partnera un darījuma riska novērtēšana

Publicēts: 05.12.2024.

Ilgspējīgas un efektīvas komercdarbības pamats ir godprātīga attieksme pret darījumu partneriem un nodokļu disciplīnas ievērošana.

Informatīvais materiāls, lai veicinātu godprātīgu komercdarbību un mazinātu nodokļu saistību riskus, palīdz nodokļu maksātājam izprast darījuma partnera uzticamības un darījuma izvērtēšanas nozīmi. Tas izmantojams kā vadlīnijas, lai, izvērtējot darījuma partnera uzticamību, atbildīgi pieņemtu lēmumu par darījuma veikšanu vai atturēšanos no tā.

Kāpēc labticīgam nodokļu maksātājam būtu jāvērtē potenciālais darījuma partneris

Komersantam ir brīvas iespējas izvēlēties darījumu partneri, taču tam ir jāizvērtē, kādus riska elementus ietver darījums, kurā tas iesaistās^[1], jo komersants ir atbildīgs par normatīvo aktu prasībām un darījumu faktiskajai norisei atbilstošu dokumentu iegrāmatošanu grāmatvedības reģistros.

Tā kā komercdarbība ir pakļauta dažādiem riskiem, kas saistīti gan ar darījumu partneru iespējamu saistību neizpildi, gan iespējamām nodokļu sekām, iesaistoties krāpnieciskos darījumos ar mērķi gūt fiskālas priekšrocības pievienotās vērtības nodokļa veidā^[2], tad rūpīga darījumu partneru izvēle ir viens no būtiskākajiem nodokļu risku samazināšanas pasākumiem.

Tādējādi nodokļu maksātāja interesēs ir iegūt pēc iespējas pilnīgāku informāciju par potenciālo darījuma partneri^[3], kas ļautu novērtēt tā uzticamību un atbildīgi pieņemt lēmumu par darījuma veikšanu vai arī atteikšanos no tā.

^[1] Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2005. gada 3. maija sprieduma lietas Nr. SKA-103/2005 14. punkts.

^[2] "[...] tiesības uz [priekšnodokļa] atskaitīšanu var atteikt ne tikai tad, ja krāpšanu ir izdarījis pats nodokļa maksātājs, bet arī tad, ja tiek pierādīts, ka nodokļa maksātājs, kam ir piegādātas preces vai sniegti pakalpojumi, ar kuriem tiek pamatotas tiesības uz atskaitīšanu, zināja vai tam bija jāzina, ka, iegūstot šīs preces vai pakalpojumus, viņš piedalās darījumā, kas ir iesaistīts PVN krāpšanā." Eiropas Savienības Tiesas 2021. gada 14. aprīļa rīkojums lietā C-108/20, Finanzamt Wilmersdorf.

^[3] "[...] rūpība, kas tiek prasīta no nodokļa maksātāja, un pasākumi, ko no tā saprātīgi var gaidīt, lai tas pārliecinātos, ka, veicot attiecīgo iegādi, tas nepiedalās darījumā, kas iesaistīts kāda augšupējā ķēdes posmā esoša uzņēmēja izdarītā krāpšanā, ir atkarīgi no konkrētās lietas apstākļiem un it īpaši no tā, vai pastāv vai nepastāv norādes, kas nodokļa maksātājam viņa veiktās iegādes brīdī dotu pamatu aizdomām par nelikumībām vai krāpšanu. Tādējādi, ja pastāv norādes par krāpšanu, no nodokļa maksātāja var gaidīt lielāku rūpību." Eiropas Savienības Tiesas 2024. gada 11. janvāra spriedums lietā C-537/22, Global Ink Trade.

Kā Valsts ieņēmumu dienests palīdz nodokļu maksātājam minimizēt risku tikt iesaistītam krāpnieciskos darījumos

Lai palīdzētu nodokļu maksātājam izvairīties no negodprātīgiem darījumu partneriem un minimizēt risku tikt iesaistītam krāpnieciskos darījumos, kā arī lai veicinātu pievienotās vērtības nodokļa krāpšanas apkarošanu un īstenotu “Konsultē vispirms” principu, Valsts ieņēmumu dienests pirms nodokļu administrācijas pārbaudes uzsākšanas sniedz informāciju par nodokļu maksātāja darījuma partnera (juridiskās personas) nodokļu riskiem, ja nodokļu maksātājs pievienotās vērtības nodokļa deklarācijā ir norādījis darījuma partneri (juridisko personu), kura darbībā atbilstoši Valsts ieņēmumu dienesta veiktajam personas datu izvērtējumam nodokļu ieņēmumu riska jomā ir konstatēti fakti, kas liecina par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, un ir pamats sniegt minēto informāciju. Šajā gadījumā tiek paziņots arī darījuma partnerim, ka informācija par to ir izpausta konkrētajam nodokļu maksātājam^[4].

Tādējādi nodokļu maksātājs tiek laikus informēts par iespējamo iesaistīšanos savstarpējo darījumu shēmās, lai gūtu fiskālas priekšrocības (apzinātu vai neapzinātu), ļaujot nodokļu maksātājam izvairīties no sadarbības ar riskantiem darījumu partneriem un novērst Valsts ieņēmumu dienesta konstatētās neatbilstības, iesniedzot deklarāciju precizējumus.

^[4] Likuma “Par nodokļiem un nodevām” 22. panta pirmās daļas 6. punkts.

Ko nodokļu maksātājs var darīt, lai netiktu iesaistīts krāpnieciskos darījumos

Lai palīdzētu nodokļu maksātājiem izvairīties no negodprātīgiem darījumu partneriem, Valsts ieņēmumu dienests ir apkopojis iespējamās informācijas iegūšanas avotus, ko nodokļu maksātājs var izmantot, veicot darījuma partnera uzticamības novērtēšanu, un piedāvā šo informāciju darījuma partnera uzticamības novērtēšanai.

Darījuma partnera uzticamības izvērtēšana

Vērtējot darījuma partnera uzticamību, nodokļu maksātājam ir jāizvērtē informācija par potenciālo darījuma partneri un darījuma apstākļiem: vai darījuma nosacījumi ir atrunāti un dokumentēti, vai tie ir konkrēti, atbilstoši attiecīgai nozarei un vispārpieņemtai biznesa praksei, vai tie ietver vienošanos par darījuma būtiskām sastāvdaļām.

Lai izvērtētu darījuma partneri, nodokļu maksātājs var izmantot publiski pieejamos datus. Lielākā daļa publiskas informācijas ir pieejama elektroniskā veidā valsts un pašvaldību iestāžu, kā arī komersantu izveidotajos reģistros un datubāzēs.

! Vēršam uzmanību, ka nepieciešamo datu iegūšana no komersantu uzturētajiem reģistriem un datubāzēm var būt maksas pakalpojums.

Nodokļu maksātājs nepieciešamo informāciju var iegūt arī tieši no darījuma partnera vai izmantojot tā tīmekļvietnē (ja tāda ir pieejama) publicēto informāciju. Ja pieprasītā informācija nav uzskatāma par komercnoslēpumu, taču darījuma partneris atsakās to sniegt, ir objektīvi jāizvērtē iespējamie atteikuma iemesli un to ietekme uz potenciālā darījuma norisi.

Informāciju, kuras publiskumu nodrošina Valsts ieņēmumu dienests, var iegūt Valsts ieņēmumu dienesta tīmekļvietnes sadaļā [“VID publiskojamo datu bāze”](#).

Valsts ieņēmumu dienesta tīmekļvietnē esošās pamatinformācijas par darījuma partneri izvērtēšana

Valsts ieņēmumu dienesta tīmekļvietnes sadaļā “VID publiskojamo datu bāze” var iegūt galveno informāciju par nodokļu maksātāju un tā darbības rezultātiem darījuma partnera uzticamības izvērtēšanai.

Ievadot darījuma partnera reģistrācijas numuru Valsts ieņēmumu dienesta tīmekļvietnes sadaļā [“VID publiskojamo datu bāze - Meklēt visu pieejamo informāciju par nodokļu maksātāju”](#), var iegūt šādu turpmāk minēto informāciju.

Darījuma partnera pamatdarbības veids (NACE kods)

Nodokļu maksātājam ir jāizvērtē, vai darījuma partnera piedāvātais darījums atbilst darījuma partnera norādītajam darbības veidam.

Ja darījuma partneris piedāvā veikt darījumus, kas nav saistīti ar tā darbības veidu, Valsts ieņēmumu dienests iesaka šo apstākli vērtēt kā darījuma partnera iespējamu neuzticamības pazīmi.

Darījuma partnera nodokļu maksātāja reitinga kopējais novērtējums

Valsts ieņēmumu dienesta tīmekļvietnē ir pieejams Latvijas nodokļu maksātāja^[5] reitinga kopējais novērtējums. Nodokļu maksātāja reitinga kopējais novērtējums ir Valsts ieņēmumu dienesta veidots vērtējums par nodokļu maksātāja nodokļu saistību izpildi, un tam ir informatīvs raksturs – reitinga kopējā novērtējuma galvenais uzdevums ir atvieglot izziņu par nodokļu maksātāja situāciju viņa sadarbības partneriem, klientiem un citiem interesentiem. Nodokļu maksātāja reitinga novērtējums sniedz priekšstatu par nodokļu maksātāja kā darījuma partnera uzticamību kopumā. Piemēram, cik atbildīgs bija nodokļu maksātājs, ievērojot nodokļu deklarāciju un pārskatu iesniegšanas termiņus un nodokļu samaksas termiņus, vai par nodokļu maksātāju un tā amatpersonām nebija negatīvas vēsturiskas informācijas nodokļu saistību izpildes jomā, vai nebija pieļauti būtiski pārkāpumi nodokļu un muitas jomā, vai nodokļu maksātājs bijis atbildīgs darba devējs un tam nebija konstatētas pazīmes par algu izmaksu “aploksnēs” u. c. Visi nodokļu maksātāji ir saņēmuši kādu no pieciem reitinga līmeņiem.

A – nodokļu maksātājs laikus un pilnībā pilda savas saistības ar valsti un tam nav būtisku nodokļu pārkāpumu risku.

B – nodokļu maksātāja darbībā ir redzama vieta nodokļu saistību izpildes uzlabojumiem – savlaicīgi iesniegtas un precīzi sagatavotas deklarācijas, laikus samaksāti nodokļi un nozares vidējam atbilstoši darba samaksas rādītāji ļaus pakāpties uz augstāko reitinga līmeni.

C – nodokļu maksātājs pārkāpumu dēļ ir izslēgts no Valsts ieņēmumu dienesta pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra vai Valsts ieņēmumu dienests ir lēmis apturēt tā saimniecisko darbību. Šādu nodokļu maksātāju spēja pildīt savas biznesa saistības ir vērtējama kritiski, un, ja nodokļu maksātāja saimnieciskā darbība ir apturēta, darījumi ar to ir aizliegti ar likumu.

N – līmeņa nodokļu maksātājs ir neaktīvs nodokļu maksātājs. N līmeņa nodokļu maksātājs saskaņā ar viņa paša deklarēto informāciju neveic saimniecisko darbību. Uzsākot sadarbību ar šādu nodokļu maksātāju, jārēķinās, ka vismaz sešus mēnešus tam nav bijuši deklarēti darījumi vai to apmērs ir bijis neliels, nav bijis darbinieku vai tiem nav maksātas algas.

J – šajā līmenī ir iekļauti jaunreģistrētie nodokļu maksātāji. Šāds nodokļu maksātājs ir dibināts pēdējo sešu mēnešu laikā un tam ir neitrāls vērtējums, jo tas vēl nav paspējis sevi pierādīt ar darbiem.

Nodokļu maksātāja reitinga kopējo novērtējumu, kas izteikts ar burtu, ir iespējams aplūkot Valsts ieņēmumu dienesta publiskojamo datu bāzē sadaļā [“Nodokļu maksātāja reitings”](#), ierakstot nodokļu maksātāja reģistrācijas numuru. Savukārt

detalizēta informācija par to, kam un kā tiek noteikts nodokļu maksātāja reitings, kā arī katra reitinga līmeņa noteikšanai izmantotie kritēriji ir aprakstīti Valsts ieņēmumu dienesta tīmekļvietnes sadaļā “[Nodokļu maksātāja reitinga sistēma](#)”.

Nodokļu maksātājs var lūgt savam potenciālajam vai esošajam sadarbības partnerim atsūtīt izziņu par reitingu ar tā rādītāju novērtējumu, kuru pats sadarbības partneris redz savā Valsts ieņēmumu dienesta elektroniskās deklarēšanas sistēmas profilā. Tāpat var lūgt sadarbības partnerim sniegt papildu informāciju par neizpildītiem kritērijiem. Tas sniegs uzņēmumam labāku izpratni par konkrētām nodokļu saistību izpildes jomām, kurās sadarbības partnerim nav iegūts augstāks rādītāja novērtējums un ir nepieciešami uzlabojumi.

Vai darījuma partneris ir pievienotās vērtības nodokļa maksātājs

Ja nodokļu maksātājs vēlas izmantot Pievienotās vērtības nodokļa likumā noteiktās tiesības atskaitīt priekšnodokli, nodokļu maksātājam ir pienākums pārbaudīt, vai darījuma partneris ir reģistrēts pievienotās vērtības nodokļa maksātājs^[6]. Šo informāciju var pārbaudīt Valsts ieņēmumu dienesta publiskojamo datu bāzē sadaļā “[Pievienotās vērtības nodokļa maksātāji](#)”.

Lai pārbaudītu citu Eiropas Savienības dalībvalstu ar pievienotās vērtības nodokli apliekamo personu pievienotās vērtības nodokļa reģistrācijas numuru derīgumu, Valsts ieņēmumu dienests iesaka izmantot Eiropas Savienības pievienotās vērtības nodokļa informācijas apmaiņas sistēmu (VIES) – Valsts ieņēmumu dienesta publiskojamo datu bāzē sadaļu “[Citu ES dalībvalstu ar PVN apliekamās personas](#)”.

Ja darījuma partneris bija izslēgts no pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra, Valsts ieņēmumu dienests iesaka šo apstākli vērtēt kā tādu, kas prasa papildu pārbaudes par potenciālo darījuma partneri, lai izslēgtu risku būt iesaistītam nepamatotā nodokļu samazināšanas plānā.

Ir jāpievērš uzmanība arī darījuma partnera reģistrācijas datumam Valsts ieņēmumu dienesta pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistrā. *Ja darījuma partneris ir jaunreģistrēta komercsabiedrība, kura piedāvā veikt liela apjoma darījumus par augstu vērtību, Valsts ieņēmumu dienests iesaka šo apstākli vērtēt kā darījuma partnera iespējamu neuzticamības pazīmi.*

Informācija par darījuma partnera struktūrvienībām

Izvērtējot informāciju par darījuma partnera struktūrvienībām, ir jāpievērš uzmanība apstākļiem, kuri var norādīt uz darījuma partnera iespējamu neuzticamību. Piemēram, kā viens no darījuma partnera iespējamiem neuzticamības apstākļiem ir, ja darījuma partnera juridiskā adrese ir dzīvoklis, turklāt tam nav reģistrētas citas struktūrvienības, kur tiktu veikta saimnieciskā darbība, tomēr tas piedāvā veikt liela apjoma darījumus par augstu vērtību, kuru izpilde dzīvoklī nav iespējama (piegādes apjoms, preces, pakalpojuma specifika).

Informācija par nodokļu maksātāja struktūrvienībām ir jāvērtē arī kontekstā ar darījuma partnera piedāvātā darījuma būtību, proti, ir jāizvērtē, vai darījuma partnera rīcībā ir nepieciešamie resursi, lai nodrošinātu piedāvātos nosacījumus, vai ir attiecīgā materiāli tehniskā bāze, lai uzglabātu precī, lai nodrošinātu speciālu glabāšanas režīmu u. c.

Ir kritiski jāizvērtē, vai darījuma partnera juridiskā adrese ir telpa, kura nav biznesa komplekss, taču vienlaikus ir daudzu citu personu juridiskā adrese. Informāciju par vienā adresē reģistrētajiem nodokļu maksātājiem var iegūt Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra datubāzes atkalizmantotajos, piemēram, SIA “LURSOFT IT” <http://lursoft.lv>.

Informāciju par nodokļu maksātājiem reģistrētām nodokļu un citu maksājumu reģistrēšanas elektroniskajām ierīcēm un iekārtām

Ievērojot, ka saņemtā samaksa par darījumiem skaidrā naudā, ar maksājumu kartēm vai citiem maksājuma apliecinājumiem ir jāreģistrē kases aparātā (maksājumu reģistrēšanas elektroniskajās ierīcēs un iekārtās – kases aparātos, hibrīda kases aparātos, kases sistēmās, specializētās ierīcēs un iekārtās), gadījumos, kad samaksa par darījumu veicama skaidrā naudā vai ar maksājumu kartēm, aicinām Valsts ieņēmumu dienesta publiskojamo datu bāzē sadaļā “[Nodokļu maksātājiem reģistrētās nodokļu un citu maksājumu reģistrēšanas elektroniskās ierīces un iekārtas](#)” pārliecināties, vai

darījuma partnerim ir reģistrēts kases aparāts.

Ja darījuma partnera saimnieciskajā darbībā vispār netiek izmantots vai tiek izmantots Valsts ieņēmumu dienestā neregistrēts kases aparāts, Valsts ieņēmumu dienests iesaka šo apstākli vērtēt kā darījuma partnera neuzticamības pazīmi.

Informācija par speciālajām atļaujām (licencēm) komercdarbībai ar akcīzes precēm

Speciālo atļauju (licenci) komercdarbībai ar akcīzes precēm Valsts ieņēmumu dienests izsniedz komercreģistrā reģistrētam komersantam.^[7] Informācija par izsniegtajām speciālajām atļaujām (licencēm) komercdarbībai ar akcīzes precēm pieejama Valsts ieņēmumu dienesta publiskojamo datu bāzē sadaļā [“Speciālās atļaujas \(licences\) komercdarbībai ar akcīzes precēm”](#).

Ja darījuma partnera speciālā atļauja (licence) komercdarbībai ar akcīzes precēm ir apturēta vai anulēta, Valsts ieņēmumu dienests iesaka šo apstākli vērtēt kā darījuma partnera neuzticamības pazīmi.

Vai darījuma partnerim ir/nav apturēta saimnieciskā darbība

Ievērojot, ka nodokļu maksātājam ir pienākums ievērot aizliegumu pildīt maksājumu saistības vai veikt darījumus ar nodokļu maksātāju, kuram Valsts ieņēmumu dienests apturējis saimniecisko darbību^[8], aicinām pārliecināties, vai darījuma partnerim nav/vai nav bijusi apturēta saimnieciskā darbība Valsts ieņēmumu dienesta publiskojamo datu bāzē sadaļā [“Saimnieciskās darbības apturēšana”](#).

Ja darījuma partnera saimnieciskā darbība iepriekš bija apturēta, Valsts ieņēmumu dienests iesaka šo apstākli vērtēt kā darījuma partnera iespējamu neuzticamības pazīmi.

Informācija par darījuma partnera Valsts ieņēmumu dienesta administrēto nodokļu (nodevu) parādiem

Valsts ieņēmumu dienesta pienākums ir nodrošināt nodokļu (nodevu) iekasēšanas publiskumu, regulāri publicējot informāciju par atsevišķu nodokļu (nodevu) kopieņēmumiem, un informācijas pieejamību par tiem nodokļu maksātājiem, kuriem Valsts ieņēmumu dienesta administrēto nodokļu (nodevu) parāda kopsumma pārsniedz 150 *euro*, izņemot nodokļu maksājumus, kuru maksāšanas termiņš saskaņā ar šā likuma 24. panta pirmo, 1.³ un 1.⁷ daļu ir pagarināts, sadalīts termiņos, atlikts vai atkārtoti sadalīts termiņos vai attiecībā uz kuriem ir noslēgts vienošanās līgums saskaņā ar šā likuma 41. pantu. Informāciju par minētajiem parādniekiem iekļauj Valsts ieņēmumu dienesta administrēto nodokļu (nodevu) parādnieku datubāzē un tās pieejamību nodrošina, ievērojot šā likuma 22. panta pirmās daļas 1. punktā un trešajā daļā minētos nosacījumus.^[9]

Informācija par nodokļu maksātājiem, kuriem Valsts ieņēmumu dienesta administrēto nodokļu (nodevu) parāda kopsumma pārsniedz 150 *euro*, ir pieejama normatīvajos aktos noteikto tiešās pārvaldes iestāžu un pašvaldību funkciju izpildes nodrošināšanai, komercdarbības vides drošības, godīgas konkurences un labprātīgas nodokļu (nodevu) saistību izpildes veicināšanai. Valsts ieņēmumu dienesta administrēto nodokļu (nodevu) parādnieku datubāzē var saņemt informāciju par personas parāda esamību vai neesamību, ievadot attiecīgā nodokļu maksātāja nosaukumu un reģistrācijas kodu vai fiziskās personas – saimnieciskās darbības veicēja – vārdu, uzvārdu un reģistrācijas kodu.^[10]

Nodokļu maksātājam ieteicams izvērtēt darījuma partnera nodokļu maksājumu veikšanas disciplīnu. Valsts ieņēmumu dienests apkopo informāciju par nodokļu maksātāju Valsts ieņēmumu dienesta administrēto nodokļu (nodevu) parādiem, kas tiek atjaunota katru darbdienu. Piemēram, darījuma partnera maksājuma veikšanas disciplīna ir uzskatāma par apšaubāmu, ja darījuma partnerim ir Valsts ieņēmumu dienesta administrēto nodokļu (nodevu) parādi.

Ir jāatzīmē, ka saskaņā ar likuma “Par nodokļiem un nodevām” 61. panta divpadsmito daļu Valsts ieņēmumu dienests triju darbdienu laikā no procesa par nokavēto nodokļu maksājumu atlīdzināšanu uzsākšanas dienas savā tīmekļvietnē publicē to juridisko personu sarakstu, saistībā ar kuru parādiem ir uzsākts process par nokavēto nodokļu maksājumu atlīdzināšanu. Informācija par parādniekiem aplūkojama Valsts ieņēmumu dienesta publiskojamo datu bāzē sadaļā [“Nodokļu parādnieki”](#).

Informācija par darījuma partnera taksācijas gadā samaksāto Valsts ieņēmumu dienesta administrēto nodokļu kopsummu

Nodokļu maksātājam ir jāpievērš uzmanība Valsts ieņēmumu dienesta publiskojamo datu bāzē sadaļā [“Nodokļu maksātāju \(komersantu\) taksācijas gadā samaksāto VID administrēto nodokļu kopsummas”](#) pieejamai informācijai par darījuma partnera samaksāto Valsts ieņēmumu dienesta administrēto nodokļu kopsummu un darbinieku skaitu, kritiski izvērtējot, vai darījuma partnera rīcībā ir nepieciešamie resursi, t. sk. darbinieki, lai nodrošinātu potenciālā darījuma sekmīgu īstenošanu.

Interneta vietnēs esošās informācijas par darījuma partneri izvērtēšana

Izmantojot dažādās interneta vietnēs esošos meklēšanas rīkus, var iegūt publiskajā telpā pieejamo informāciju par darījuma partneri. Izvērtējot interneta vietnēs esošo informāciju, ir lietderīgi arī iepazīties ar šajās vietnēs pieejamo informāciju saistībā ar saņemtajām sūdzībām par darījuma partneri.

Ja par darījuma partneri publiskajā telpā nevar atrast informāciju, piemēram, par tā veicamo darbību, piegādātajām precēm un/vai sniegtajiem pakalpojumiem, to kvalitāti, tam nav izveidota tīmekļvietne, tad Valsts ieņēmumu dienests iesaka veikt iespējamā darījuma partnera papildu pārbaudi, informācijas iegūšanu, tādējādi izslēdzot vai būtiski mazinot risku būt iesaistītam nepamatotā nodokļu samazināšanas plānā.

Nodokļu maksātājam ir jābūt piesardzīgam, ja individuāli tiek piedāvātas tirgū plaši pieejamas preces vai pakalpojumi, taču publiski šādi darījuma partnera piedāvājumi nav atrodamī (piemēram, precei vai pakalpojumam nav reklāmas vai piedāvājumu internetā, darījuma partnerim nav tirdzniecības vietas).

Iegūstot dažāda veida publiski pieejamo informāciju, nodokļu maksātājs var pārliecināties, vai darījuma partneris ir reģistrēts un ieguvis nepieciešamās atļaujas un licences (ja darbība ir licencējama), vai darījumu veic persona, kura ir tiesīga rīkoties darījuma partnera vārdā, vai darījuma partneris izpilda maksājumu saistības, tam ir nepieciešamie personāla un materiālie resursi^[11], lai nodrošinātu piedāvātās preces piegādi vai pakalpojuma sniegšanu atbilstošā kvalitātē u. c.

Plašu informāciju par darījuma partneri, piemēram, par komercsabiedrības pamata un papildu darbības veidu, apgrozījumu, pamatkapitāla izmaiņām, saistībām, materiāli tehniskās bāzes apjomu un vidējo darbinieku skaitu publicētajos gada pārskatos, var iegūt arī no Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra datubāzes atkalizmantotājiem, piemēram, SIA “LURSOFT IT” un SIA “Firmas.lv”.

Papildu informācijas avoti darījuma partnera izvērtēšanai

Šajā informatīvajā materiālā piedāvāto darījuma partnera iespējamu neuzticamības pazīmju saraksts nav pilnīgs, tādējādi nodokļu maksātājam atkarībā no attiecīgās nozares specifikas, darījuma veida un pieejamās informācijas apjoma ieteicams patstāvīgi izvēlēties atbilstošāko rīcību darījuma partnera uzticamības novērtēšanai.

Dažas noderīgas saites publiskajās datubāzēs, kuras iepriekš nav minētas.

1. Informācija par sankciju subjektiem un sankcijām^[12].

Visām personām ir pienākums ievērot un izpildīt starptautiskās un nacionālās sankcijas^[13]. Lai pārliecinātos, vai attiecīgajai fiziskai vai juridiskai personai un darījumiem ar konkrētām precēm nav piemērotas starptautiskās vai nacionālās sankcijas, ir izmantojami šādi informācijas avoti:

- Ārlietu ministrijas tīmekļvietnes sadaļa “Sankcijas” (<https://www.mfa.gov.lv/lv/sankcijas>);
- Finanšu izlūkošanas dienesta uzturētā datubāze (<https://sankcijas.fid.gov.lv>);

- Sankciju karte pa sankcionētām personām, uzņēmumiem un precēm (<https://sanctionsmap.eu/#main>);
- ASV OFAC (*Office of Foreign Assets Control*) datubāze (<https://sanctionssearch.ofac.treas.gov>);
- Valsts ieņēmumu dienesta tīmekļvietnes sadaļa "Muita" – "[Sankcijas](#)";
- Valsts ieņēmumu dienesta tīmekļvietnes sadaļa "Muita" – "[Ierobežojumi un aizliegumi](#)".

2. Darījuma partnerim Valsts ieņēmumu dienestā reģistrētās darījumu apliecinošās kvītis (ja norēķini veikti skaidrā naudā un ir zināms kvīts sērija un numurs).

Elektroniskā veidā informāciju var iegūt Valsts ieņēmumu dienesta publiskojamo datu bāzē sadaļā "[Darījumu apliecinošās kvītis](#)".

3. Darījuma partnerim izsniegtās licences vai atļaujas, ja darījums ir saistīts ar licencējamu komercdarbību;

Informācija par konkrētajam komercdarbības veidam izsniegtajām atļaujām (licencēm) un to izsniedzējietādi pieejama Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra tīmekļvietnes sadaļā "[Licences](#)".

Papildu informācija par citu valsts un pašvaldību iestāžu izsniegtajām licencēm vai atļaujām meklējama šo iestāžu tīmekļvietnēs internetā, publicētajos reģistros (piemēram, būvkomersantu reģistrs <https://bis.gov.lv/bisp> – "Būvkomersanti") vai sazinoties ar attiecīgās licences vai atļaujas izdevējietādi.

4. Informācija par darījuma partnerim ierosināto maksātnespējas procesu.

Informāciju par maksātnespējas procesa pasludināšanu un statusu, t. sk. arī vēsturisko informāciju par izbeigtajiem procesiem, var iegūt www.ur.gov.lv – "UR reģistri" – "[Maksātnespējas reģistrs](#)".

5. Darījuma partnera – citas Eiropas Savienības dalībvalsts nodokļu maksātāja – derīgs pievienotās vērtības nodokļa reģistrācijas numurs.

Elektroniskā veidā informāciju var iegūt www.vid.gov.lv – "VID publiskojamo datu bāze" – "[Citu ES dalībvalstu ar PVN apliekamās personas](#)".

6. Darījuma partnera Eiropas Savienības akcīzes preču noliktavu, noliktavu turētāju un apstiprināto tirgotāju informācijas sistēmā (*SEED*) iekļauto akcīzes identifikācijas numuru derīgumu.

Elektroniskā veidā informāciju var iegūt www.vid.gov.lv – "VID publiskojamo datu bāze" – "[ES akcīzes nodokļa maksātāji](#)".

7. Darījuma partnera – fiziskās personas – nodokļu maksātāja reģistrācijas dati.

Elektroniskā veidā (www.vid.gov.lv – "VID publiskojamo datu bāze" – "[Saimnieciskās darbības veicēji, VID reģistrētās juridiskās personas un citas personas](#)") var pārbaudīt, vai persona ir reģistrēta Valsts ieņēmumu dienesta Nodokļu maksātāju reģistrā kā saimnieciskās darbības veicēja vai patentmaksas maksātāja, vai ir paziņojusi par saimnieciskās darbības veikšanu, ja normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos var neregistrēties kā saimnieciskās darbības veicēja.

Tāpat elektroniskā veidā (www.vid.gov.lv – "VID publiskojamo datu bāze" – "[Citu ES dalībvalstu fizisko personu nodokļu maksātāja identifikācijas numura pārbaude](#)") var pārbaudīt citu Eiropas Savienības dalībvalstu fizisko personu nodokļu maksātāju identifikācijas numuru derīgumu.

8. Darba devēji, kuru darbinieku vidējais mēneša atalgojums nepārsniedz valstī noteikto minimālo mēneša darba algu.

Elektroniskā veidā (www.vid.gov.lv – "VID publiskojamo datu bāze" – "[Darba devēji, kuru darbinieku vidējais mēneša](#)

[atalgojums nepārsniedz valstī noteikto minimālo mēneša darba algu](#)") var noskaidrot darba devējus, kuru darbinieku vidējais mēneša atalgojums nepārsniedz valstī noteikto minimālo mēneša darba algu.

9. Valsts ieņēmumu dienesta lēmumi.

Lai veicinātu komercdarbības vides drošību, godīgu konkurenci un labprātīgu nodokļu (nodevu) saistību izpildi, kā arī sabiedrības tiesības uz informāciju, nodrošināt publiski pieejamu informāciju par sabiedrībai nozīmīgiem lēmumiem, ar kuriem konstatēti juridisko personu nodokļu un muitas normatīvo aktu pārkāpumi, elektroniskā veidā (www.vid.gov.lv – "VID publiskojamo datu bāze" – "[VID lēmumi](#)") var iepazīties ar Valsts ieņēmumu dienesta lēmumiem par atteikumu atmaksāt pārmaksāto pievienotās vērtības nodokli, par nodokļu revīziju (auditu), par nodokļa apmēra precizēšanu, par deklarācijā iesniegto datu atbilstības pārbaudi, par muitas maksājumu parādu un par nodokļu kontroles rēķinu. Ir jāatzīmē, ka tiek publiskota informācija par lēmumiem, kas pieņemti pēc 2021. gada 5. augusta, un nodokļu kontroles rēķiniem, kas izdoti pēc 2023. gada 30. jūnija. Savukārt informāciju par lēmumu un nodokļu kontroles rēķinu Valsts ieņēmumu dienests publisko septiņu darbdienu laikā pēc tam, kad lēmums vai nodokļu kontroles rēķins kļuvis neapstrīdams vai ir pārsūdzēts tiesā un tā darbība nav apturēta.

10. Licencēto ārpakalpojuma grāmatvežu reģistrs.

Elektroniskā veidā (www.vid.gov.lv – "VID publiskojamo datu bāze" – "[Licencēto ārpakalpojuma grāmatvežu reģistrs](#)") var iepazīties ar informāciju par ārpakalpojuma grāmatvedības sniedzējiem, kuriem atbilstoši likumam "Par grāmatvedību" Valsts ieņēmumu dienests ir izsniedzis licenci ārpakalpojuma grāmatveža darbībai, kā arī par licencētā ārpakalpojuma grāmatvedības sniedzēja atbildīgo ārpakalpojuma grāmatvedi, profesionālās civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas polisi un informāciju, ja izsniegtā licence ir apturēta vai anulēta. Minētajā Valsts ieņēmumu dienesta publiskojamo datu bāzes sadaļā ir iekļauts arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu licencēto ārpakalpojuma grāmatvežu reģistrs.

[\[5\]](#) Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 18. panta desmitā daļa: šā panta pirmās daļas 36. punktā minētais nodokļu maksātāju reitinga kopējais novērtējums ir pieejams par katru komercsabiedrību, ārvalsts komersanta filiāli, Eiropas Savienības dalībvalsts, Islandes Republikas, Norvēģijas Karalistes un Lihtenšteinas Firstistes kapitālsabiedrības filiāli, kā arī par katru zemnieku saimniecību, zvejnieku saimniecību un individuālo uzņēmumu, ja minētie subjekti sastāda gada pārskatu.

[\[6\]](#) Pievienotās vērtības nodokļa likuma 84. panta ceturtā daļa un 92. panta sestā daļa.

[\[7\]](#) Ministru kabineta 2005. gada 30. augusta noteikumu Nr. 662 "Akcīzes preču aprites kārtība" 14. punkts.

[\[8\]](#) Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 15. panta pirmās daļas 13. punkts.

[\[9\]](#) Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 18. panta pirmās daļas 8. punkts.

[\[10\]](#) Likuma "Par nodokļiem un nodevām" 18. panta piektā daļa.

[\[11\]](#) Ja informācijas iegūšanai par materiālajiem resursiem tiek izmantota darījuma partnera bilance, jāņem vērā, ka tā atspoguļo stāvokli uz konkrētu datumu.

[\[12\]](#) Atbilstoši Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma 1. panta 4. punktam sankciju subjekts ir starptautisko publisko tiesību subjekts, fiziskā vai juridiskā persona vai cits identificējams subjekts, attiecībā uz kuru noteiktas vai uz kuru attiecināmas starptautiskās vai nacionālās sankcijas.

[\[13\]](#) Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma 2. panta otrā daļa.

Informāciju par plānotā darījuma organizēšanu var iegūt tieši no darījuma partnera:

vai darījuma partneris pats nodrošina preču piegādi, pakalpojumu sniegšanu;

vai arī darījuma partneris ir tikai starpnieks un tālāk darījuma veikšanu uztic citām personām;

par pieredzi līdzīgu darījumu veikšanā, kas īpaši būtiski ir, ja tiek piegādāta tehnoloģiski sarežģīta prece vai sniegti pakalpojumi, piesaistot kvalificētus speciālistus.

Lai pārbaudītu potenciālā darījuma partnera sniegto informāciju, ja nepieciešams, var lūgt atsauksmes.

Darījuma partnera rīcība, kura varētu norādīt uz darījuma partnera iespējamu neuzticamību

Darījuma partnera pārstāvji – apšaubāmi

Ja darījuma partneri pārstāv persona, kura nav pilnvarota to darīt vai kuras identitāti nevar pārbaudīt, Valsts ieņēmumu dienests iesaka šo apstākli vērtēt kā darījuma partnera iespējamu neuzticamības pazīmi.

Piesardzība un papildu informācijas iegūšana par iespējamo sadarbības partneri ieteicama, ja darījuma partnera amatpersonas ir tikai ārvalstu personas un darījuma partneri Latvijā pārstāv pilnvarota persona.

Savukārt, ja darījuma partnera amatpersona ir vienlaikus amatpersona vairākos uzņēmumos, nodokļu maksātājam būtu lietderīgi iegūt priekšstatu par visiem šiem uzņēmumiem, objektīvi iepazīstoties ar uz tiem attiecināmo un publiski pieejamo informāciju.

Nodokļu maksātājam ir jābūt piesardzīgam arī gadījumos, ja darījuma partnera – nodokļu maksātāja – īpašnieki, amatpersonas, darbinieki iepriekš pārstāvēja citu nodokļu maksātāju, taču ir izveidojuši jaunu uzņēmumu līdzīgu darbību veikšanai. Kaut gan šajā gadījumā šķēršļu sadarbībai nav, taču, ja ir zināmi iepriekšējā uzņēmuma rekvizīti, Valsts ieņēmumu dienests iesaka pārliecināties, vai iepriekšējam uzņēmumam nav apturēta saimnieciskā darbība, vai tas nav izslēgts no Valsts ieņēmumu dienesta pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistra, un šos apstākļus vērtēt kā darījuma partnera iespējamu neuzticamības pazīmi.

Darījuma noslēgšanas vieta

Par darījuma partnera iespējamu neuzticamību var liecināt tādi darījuma apstākļi kā darījuma partnera izvairīšanās no pārrunu veikšanas un darījumu slēgšanas savā birojā vai saimnieciskās darbības veikšanas vietā, kas neļauj gūt priekšstatu par darījuma partnera saimniecisko darbību, spēju organizēt preču/pakalpojumu piegādes un var radīt šaubas par darījuma partnera reālu saimniecisko darbību.

Neiespējamība gūt pilnvērtīgu priekšstatu par darījuma partnera saimniecisko darbību, tā spēju organizēt preču/pakalpojumu piegādes ir attiecināma arī uz tiešsaistē noslēgtajiem darījumiem. Nodokļu maksātājiem ar īpašu rūpību ir jāpārliecinās, ka darījuma partneris ir reģistrēts un ieguvis nepieciešamās atļaujas un licences (ja darbība ir licencējama), vai darījuma partneris izpilda maksājumu saistības, tam ir nepieciešamie personāla un materiālie resursi, lai nodrošinātu piedāvātās preces piegādi vai pakalpojuma sniegšanu atbilstošā kvalitātē u. c.

Darījuma apjomi – lieli un ar augstu vērtību

Piesardzība un īpaša vērība pievēršama apstākļiem, ja darījuma partneris ir ar minimālu vai nesamērīgi mazu pamatkapitālu vai arī tam ir liels kredītsaistību apmērs, vai arī iepriekšējos gados ir bijis mazs apgrozījums, bet tiek

piedāvāti liela apjoma darījumi par augstu vērtību. Īpaši jāizvērtē tādu darījumu veikšanu, ja darījuma partneris piedāvā veikt liela apjoma/lielas vērtības darījumus, neslēdzot rakstveida sadarbības līgumu.

Darījuma nosacījumi un preču cena – pārāk izdevīgi

Nodokļu maksātājam ir jābūt uzmanīgam, ja darījuma partneris piedāvā preču un/vaipakalpojumu cenu, kas ir zemāka par šo preču ražotāja vai oficiālā izplatītāja piedāvāto cenu vai būtiski zemāka par tirgū piedāvāto cenu tādām pašām vai pēc ekonomiskās būtības un satura līdzīgām precēm vai pakalpojumiem. Ņemot vērā, ka preču piegādes un pakalpojumu sniegšanas darījumu ekonomiskais izdevīgums ir viens no būtiskiem elementiem cenu un izmaksu veidošanās apstākļu novērtējumā, īpaša uzmanība jāpievērš zemo cenu piedāvājuma gadījumiem. *Ja darījuma partneris piedāvā preces – tehnoloģiski sarežģītas iekārtas – bez specifikācijas, tehniskās dokumentācijas, nenodrošina lietotāju apmācību, iekārtu uztādīšanu, apkalpošanu un remontu, Valsts ieņēmumu dienests iesaka šos apstākļus vērtēt kā darījuma partnera iespējamu neuzticamības pazīmi.*

Savukārt apstāklis, ka darījuma partneris iesaka pircēju, kam tālāk pārdot preces tieši tādā pašā daudzumā un komplektācijā, kā piedāvājis darījuma partneris, darījumam ir iepriekš noteikta komerciāli un finansiāli nepamatota zema peļņas norma, norāda, ka darījuma partneris, iespējams, nav uzticams.

Valsts ieņēmumu dienests iesaka darījuma partneri vērtēt kā iespējami neuzticamu arī gadījumos, ja darījuma partneris, neprasot nekādu nodrošinājumu, piemēram, bankas garantijas, piedāvā veikt liela apjoma darījumus, kuros nodokļu maksātājam nav nekāda komercriskas, piemēram, nav pienākuma maksāt par precēm, līdz klients nav samaksājis.

Prece – nav apdrošināta

Par darījuma partnera iespējamu neuzticamību var liecināt apstāklis, ja darījuma partneris piedāvā vērtīgu preču piegādi, taču nenodrošina to apdrošināšanu vai īpašu transportēšanas kārtību.

Darījuma dokumenti – nepilnīgi

Nodokļu maksātājam ir jāpievērš uzmanība darījuma dokumentiem. Ja darījuma dokumenti tiek noformēti nepilnīgi, nekvalitatīvi un kļūdaini, tas var norādīt uz darījuma partnera iespējamu neuzticamību. Darījuma dokumentā atspoguļotajai informācijai ir jāatbilst nosacījumiem par darījuma faktiskajiem apstākļiem (apmaksas, transportēšanas nosacījumi, cita persona, kas piegādā vai izsniedz preci vai sniedz pakalpojumu u. tml.).

Nodokļu maksātājam ir kritiski jāizvērtē darījums, ja darījuma partneris nevar uzrādīt/sniegt dokumentus un informāciju par preču izcelsmi, ražotāju, preču specifikāciju, ja tādai ir jābūt, kvalitātes atbilstību.

Norēķinu kārtība – neatbilst nodokļu maksātāja parastajai komercpraksei

Nodokļu maksātājam ir jābūt uzmanīgam, ja darījuma partnera piedāvātā norēķinu kārtība neatbilst nodokļu maksātāja parastajai komercpraksei saistībā ar preču/pakalpojumu finansēšanu un norēķiniem. *Piemēram, ja darījuma partneris pieprasa norēķināties skaidrā naudā, it īpaši gadījumos, ja normatīvais regulējums paredz tikai bezskaidras naudas norēķinus* (piemēram, vairumtirdzniecībā, akcīzes preces, būvniecības pakalpojumi, mobilie telefoni, planšetdatori, klēpjatori un integrālās shēmas ierīces, graudaugi un tehniskās kultūras), *Valsts ieņēmumu dienests iesaka šo apstākli vērtēt kā darījuma partnera iespējamu neuzticamības pazīmi.* Savukārt apstāklis, ka darījuma partneris pieprasa norēķināties skaidrā naudā, norēķinu summu sadalot vairākos maksājumos, kas nepārsniedz 1500 euro, norāda uz iespējamu izvairīšanos no savstarpēji skaidrā naudā veikto darījumu deklarēšanas pienākuma.

Uz darījuma partnera iespējamu neuzticamību var norādīt arī apstāklis, ka darījuma partneris pieprasa veikt maksājumus par piegādāto preci vai saņemto pakalpojumu trešajai personai vai maksājumus uz ārvalstu norēķinu kontu, it īpaši, ja tas ir atvērts zemu nodokļu vai beznodokļu valsts kredītiestādē^[14].

Preču piegāde – no trešajām personām

Ja, slēdzot darījumu, tiek atrunāts, ka preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu nodrošina citas personas, par kurām nevar iegūt informāciju vai iegūtā informācija rada aizdomas, tad šo apstākli Valsts ieņēmumu dienests iesaka vērtēt kā darījuma partnera iespējamu neuzticamības pazīmi.

Darījumi ar pārtikas precēm

Ja darījuma partneris piedāvā veikt pārtikas preču iegādes darījumus, nodokļu maksātājam ieteicams pārliecināties, vai pārtikas preču pārdevējs ir reģistrēts Pārtikas un veterinārajā dienestā, pārbaudot informāciju dienesta tīmekļvietnē sadaļā "[Uzņēmumu reģistrs](#)" un, ja nepieciešams, sazinoties ar dienestu.

Izvērtējot darījuma partneri, kurš piedāvā veikt pārtikas preču piegādi, ļoti būtiski ir izvērtēt, vai darījuma partnera rīcībā ir nepieciešamie resursi, lai nodrošinātu piedāvātos nosacījumus, vai ir attiecīgā materiāli tehniskā bāze, lai uzglabātu precī, lai nodrošinātu speciālu glabāšanas režīmu, piemēram, saldēšanas iekārtas u. c. Arī pašam nodokļu maksātājam, apsverot pārtikas preču iegādes darījumu veikšanu, jābūt drošam gan par iegādāto preču kvalitāti un atbilstību noteiktajām prasībām, gan arī spējai nodrošināt preču derīgumu un kvalitāti to glabāšanas, realizācijas (t. sk. transportēšanas) procesā.

Darījumi ar transportlīdzekļiem

Nodokļu maksātājam ir jābūt piesardzīgam gadījumos, ja:

darījuma partneris – juridiska persona, kas transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā nav uzrādīta kā transportlīdzekļa īpašnieks, – piedāvā iegādāties transportlīdzekli un tam nav reģistrēta transportlīdzekļu tirdzniecības vieta VAS "Ceļu satiksmes drošības direkcija";

darījuma partneris – fiziska persona, kas transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā nav reģistrēta kā transportlīdzekļa īpašnieks, – piedāvā iegādāties transportlīdzekli.

[\[14\]](#) Zemu nodokļu vai beznodokļu valstu un teritoriju aktuālais saraksts (aktualizēts 2024. gada 29. oktobrī)
<https://www.fm.gov.lv/lv/zemu-nodoklu-vai-beznodoklu-valstu-un-teritoriju-aktualais-saraksts>

Ko darīt, ja nodokļu maksātāja iegūtā informācija liek šaubīties par darījuma partnera uzticamību un norāda uz darījuma riskiem

Ja nodokļu maksātāja iegūtā informācija liek šaubīties par darījuma partnera uzticamību un norāda uz darījuma riskiem, Valsts ieņēmumu dienests iesaka rūpīgi apsvērt sadarbību ar šo darījuma partneri, ņemot vērā iespējamo darījuma partnera saistību neizpildi, kā arī apstākli, ka nodokļu maksātājs var tikt iesaistīts pievienotās vērtības nodokļa izkrāpšanas shēmā. Ja nodokļu maksātājs izvēlas turpināt vai uzsākt sadarbību ar jaunu darījuma partneri, par kuru pieejamā informācija liecina, ka tas ir potenciāli aizdomīgs, tad nodokļu maksātājam pašam jāuzņemas risks par valsts budžetā pilnā apmērā neiemaksāto pievienotās vērtības nodokli.

Tiesu judikatūrā ir nostiprinājusies atziņa, ka darījuma noslēgšanas apstākļi (darījumu partnera un priekšmeta izvēle, dokumentu sastādīšana, pušu kontaktēšanās u. tml.) var būt pārbaudes objekts, lai vērtētu preces saņēmēja, slēdzot darījumus, mērķi, lomu un godprātību, tostarp informētību par pārdevēja darbības mērķiem. Šādu apstākļu novērtējums var būt izšķirošs tieši preces saņēmēja tiesību atzišanā vai ierobežošanā.^[15] Turklāt tikai nodokļu maksātājs, kurš nezināja vai nevarēja zināt, ka attiecīgo darījumu piegādātājs bija iecerējis kā krāpšanu vai ka cits darījums, kas ietilpst piegādes ķēdē pirms vai pēc nodokļa maksātāja veiktā darījuma, ir saistīts ar pievienotās vērtības nodokļa izkrāpšanu, nevar tikt sodīts ar priekšnodokļa atskaitīšanas tiesību atteikumu^[16].

Arī no Eiropas Savienības Tiesas judikatūras atziņām secināms, ka pasākumu, kuri konkrētā gadījumā var tikt saprātīgi prasīti no nodokļa maksātāja, kurš vēlas izmantot tiesības uz pievienotās vērtības nodokļa atskaitīšanu, lai pārliecinātos, ka viņa darījumi neietilpst kāda augšupējās ķēdes tirgus dalībnieka izdarītā krāpšanā, noteikšana ir atkarīga galvenokārt no šī konkrētā gadījuma apstākļiem.

Ja ir norādes, kas pieļauj aizdomas par nelikumību vai krāpšanas esamību, informētam tirgus dalībniekam varētu atbilstoši lietas apstākļiem tikt noteikts pienākums noskaidrot informāciju par citu tirgus dalībnieku, no kura viņš ir iecerējis pirkt preces vai pakalpojumus, lai pārliecinātos par viņa uzticamību. Taču valsts tiesai, kurai tiek lūgts izlemt, vai kādā konkrētā gadījumā ar nodokli apliekams darījums nav noticis, un kurā nodokļu administrācija it īpaši pamatojas uz rēķina izsniedzēja izdarītiem pārkāpumiem, ir jānodrošina, lai pierādījumu vērtējums netieši nerādītu rēķina saņēmējam pienākumu pārbaudīt savu darījuma partneri, kas tam principā nav jādara. Tomēr, ja apstrīdēto nodokļu rēķinu saņēmēja uzrādītajos dokumentos arī ir konstatēti pārkāpumi, tas ir jāņem vērā, valsts tiesai veicot visaptverošu novērtējumu^[17].

Turklāt uz nodokļu neitralitātes principu nolūkā saņemt atbrīvojumu no PVN nevar atsaukties nodokļa maksātājs, kurš ir apzināti piedalījies krāpšanā nodokļu jomā, kura ir apdraudējusi kopējās PVN sistēmas darbību. Proti, prasība, lai tirgus dalībnieks darbotos labticīgi un veiktu visus pasākumus, kas no tā var tikt saprātīgi pieprasīti nolūkā pārliecināties, ka tā veiktais darījums nav saistīts ar krāpšanu nodokļu jomā, nav pretrunā Savienības tiesībām. Gadījumā, ja attiecīgais nodokļa maksātājs ir zinājis vai tam bija jāzina, ka tā veiktais darījums ir iesaistīts pircēja īstenotā krāpšanā nodokļu jomā, un ja tas nav veicis visus pasākumus, ko, saprātīgi vērtējot, var no tā prasīt, lai izvairītos no šīs krāpšanas, atbrīvojuma no PVN piešķiršana tam būtu jāatsaka^[18].

^[15] Senāta 2014. gada 11. februāra sprieduma lietā Nr. SKA-48/2014 11. punkts.

^[16] Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013. gada 7. maija spriedums SKA-14/2013.

^[17] Eiropas Savienības Tiesas 2013. gada 28. februāra rīkojuma lietā C-563/11, Forwards V 39.–42. punkts; Eiropas Savienības Tiesas 2012. gada 21. jūnija sprieduma apvienotajās lietās C-80/11 un C-142/11, Mahagében un Dávid, 60., 61. punkts.

^[18] Eiropas Savienības Tiesas 2024. gada 24. februāra spriedums lietā C-676/22, B2 Energy.

Informatīvajam materiālam ir ieteikuma raksturs, tādējādi tas vien, ka nodokļu maksātājs nav veicis darījuma partnera uzticamības pārbaudi un darījuma riska novērtējumu, pats par sevi nevar radīt nodokļu maksātājam negatīvas sekas.

Taču, izvērtējot apstākli, vai nodokļu maksātājs zināja vai viņam vajadzēja zināt par iesaistīšanos darījumu ķēdē, lai gūtu fiskālas priekšrocības pievienotās vērtības nodokļa veidā, fakts, ka nodokļu maksātājs nav veicis saprātīgus pasākumus darījuma partnera uzticamības pārbaudei, var norādīt, ka viņš nav rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks.

Tāpat jāņem vērā, ka šajā informatīvajā materiālā ieteikto pasākumu veikšana nav pamats nodokļu maksātāja tiesiskajai palāvībai, ka nodokļu kontroles pasākumu rezultātā nevar tikt precizēti nodokļu maksājumi, kas noteikti par darījumiem ar darījuma partneri, kura uzticamību nodokļu maksātājs ir novērtējis.

<https://www.vid.gov.lv/lv/darijuma-partnera-un-darijuma-riska-novertesana>